

Збуњујуће речи и синтагме које би требало избегавати

Постоје речи и синтагме које препоручујемо да избегавате, или их избегавате у одређеним контекстима и приликама. Неке од њих су двосмислене или упућују на погрешан закључак. Друге намећу став са којим се, надамо се, нећете сложити.

Погледајте и [Врсте слободног софтвера](#).

„Бесплатно“ | „Дигитална роба“ | „Екосистем“ | „Затворено“ | „Заштита“ | „Индустрија софтвера“ | „Интелектуална својина“ | „Комерцијално“ | „Компензација“ | „Крађа“ | „ЛАМП систем“ | „Линукс систем“ | „МПЗ плејер“ | „Отворено“ | „Пауер поинт (енгл. *PowerPoint*)“ | „Пиратерија“ | „Писи (енг. *PC*)“ | „Потрошач“ | „Продавац“ | „Продаја софтвера“ | „Рачунарство са поверењем“ | „Рачунарство у облаку (енгл. *cloud computing*)“ | „РИН (енгл. *RAND*)“ | „Садржај“ | „Слободно доступан (енгл. *freely available*)“ | „Софтвер на поклон (енгл. *give away*)“ | „Творац“ | „Тржиште“ | „Управљање дигиталним правима“ | „У стилу БСД-а“ | „Фотошоп (енгл. *Photoshop*)“ | „Фривер“ | „Хакер“

„Бесплатно“

Уколико желите да кажете да је програм слободни софтвер, молимо вас да не кажете да је доступан „бесплатно“ (енгл. *for free*). Тај израз значи „за нулту цену“. Слободни софтвер је ствар слободе, а не цене.

Примерци слободног софтвера су често доступни бесплатно — на пример, преузимањем преко *FTP*-а. Али примерци слободног софтвера су такође доступни и за одређену цену на *CD-ROM*-овима; у међувремену, примерци власничког софтвера су такође доступни за одређену цену на промоцијама, а неки власнички пакети су доступни бесплатно одређеним корисницима.

Да бисте избегли забуну, можете рећи да је програм доступан „као слободни софтвер“ (енгл. *as free software*).

„Дигитална роба“

Израз „дигитална роба“ примењен на примерке ауторских дела их погрешно изједначава са физичком робом, која се не може копирати, па се зато мора производити и продавати.

„Екосистем“

Погрешно је описивати заједницу слободног софтвера (или било коју заједницу) као „екосистем“, јер та реч подразумева одсуство (1) намере и (2) етике. У екосистему врсте еволуирају у зависности од њихове прилагођености. Ако је нешто слабо, то бива истребљено, и то није ни исправно ни погрешно. Израз „екосистем“ имплицитно наводи на некритички став: „Не питај какве ствари *треба да буду*, већ само посматрај шта се дешава.“

Насупрот овоме, бића која имају активан став према свом окружењу и која су етички одговорна могу да одлуче да сачувају нешто чему би иначе претило нестајање – на пример, грађанско

друштво, демократију, људска права, мир, здравство, незагађеност воде и ваздуха ... или слободу корисника рачунара.

„Затворено“

Називање неслободног софтвера „затвореним“ јасно упућује на израз „отворени изворни код“ (енгл. *open source*). Ми у Покрету за слободни софтвер [желимо да избегнемо поистовећивање са групом за отворени изворни код](#), па стога пазимо да избегавамо употребу израза који би подстакао људе да нас поистовете са њима. На пример, ми избегавамо да називамо неслободни софтвер „затвореним“. Ми га називамо „неслободним“ или [„власничким“](#).

„Заштита“

Адвокати издавача воле да користе израз „заштита“ да опишу ауторска права. Ова реч носи са собом конотацију спречавања уништења или патње и стога подстиче људе да се поистовете са власником и издавачем који се користи ауторским правима, пре него са корисницима које она ограничавају.

Лако је избећи израз „заштита“ и уместо њега користити неутралне изразе. На пример, уместо „Заштита ауторским правима траје дуго“ можете рећи „Ауторска права трају дуго“.

Likewise, instead of saying, “protected by copyright,” you can say, “covered by copyright” or just “copyrighted.”

Ако желите да критикујете ауторска права уместо да их подржите, можете користити израз „ограничења наметнута ауторским правима“. Дакле, рећи ћете: „Ограничења наметнута ауторским правима трају дуго.“

Израз „заштита“ се користи и за описивање злонамерних одлика, као што је то у изразу „заштита од копирања“, одлика која спречава копирање. Са корисничке тачке гледишта, ово представља опструкцију. Зато ми називамо ту злонамерну одлику „опструкцијом копирања“.

„Индустрија софтвера“

Израз „индустрија софтвера“ подстиче људе да замишљају како се софтвер увек развија у некој врсти фабрике и онда испоручује „потрошачима“. Заједница слободног софтвера ово демантује. Постоје софтверске фирме, и многе фирме развијају слободни и/или неслободни софтвер, али оне које развијају слободни софтвер нису организоване као фабрике.

Израз „индустрија“ се користи као вид пропаганде бранилаца софтверских патената. Они називају изградњу софтвера „индустријом“ и онда покушавају да одбране став да би је требало подвргнути патентним монополияма. [Европски парламент, одбацујући софтверске патенте 2003. године, изгласао је да се „индустрија“ дефинише као „аутоматизована производња материјалних добара“](#).

„Интелектуална својина“

Издавачи и адвокати воле да називају ауторска права „интелектуалном својином“, изразом који укључује и патенте, робне марке и друга скривенија подручја закона. Ови закони имају мало тога заједничког, а разликују се до те мере да није препоручљиво ишта у вези са њима уопштавати. Најбоље је говорити засебно о „ауторским правима“, „патентима“ или „робним маркама“.

Израз „интелектуална својина“ носи са собом скривену претпоставку — да је најприроднији начин да се размишља о свим овим различитим питањима заснован на аналогiji са физичким стварима и нашим представама о њима као о физичкој својини.

Што се тиче умножавања, ова аналогija занемарује кључну разлику између материјалних ствари и информације: информација се може умножавати и делити скоро без икаквог напора, док са материјалним стварима то није могуће чинити.

Да бисмо избегли непотребно ширење двосмислености и забуне коју проузрокује овај израз, најбоље је чврсто одлучити да [не говоримо или чак и мислимо у категоријама „интелектуалне својине“](#).

Лицемерје називања ових моћи „правима“ [почиње да брука Светску организацију „интелектуалне својине“ \(енг. WIPO\)](#).

„Комерцијално“

Молимо вас да не користите реч „комерцијално“ као синоним за „неслободно“. Тиме се мешају два потпуно различита питања.

Програм је комерцијалан ако је његов развој пословна активност. Комерцијални програм може да буде слободан или неслободан, у зависности од начина његове расподеле. Исто тако, програм кога развија школа или појединац може да буде слободан или неслободан, у зависности од начина његове расподеле. Питања ко је развио програм и какву слободу имају његови корисници су независна.

У првој деценији Покрета за слободни софтвер, пакети слободног софтвера су скоро увек били некомерцијални; делове оперативног система ГНУ са Линуксом су развијали појединци или непрофитне организације као што су ЗСС и универзитети. Касније се, деведесетих, појавио и слободни комерцијални софтвер.

Слободни комерцијални софтвер је прилог нашем друштву, па бисмо морали да га подстичемо. Али ће људи који мисле да „комерцијално“ значи „неслободно“ мислити да је комбинација „слободно комерцијално“ контрадикторна сама себи и занемариће ту могућност. Стога би требало да пазимо да не користимо реч „комерцијално“ на тај начин.

„Компензација“

Када се говори о „компензацији аутора“ у вези са ауторским правима, то носи са собом претпоставке да (1) ауторска права^[6] постоје ради аутора, и да (2) кад год нешто читамо, аутор

ради за нас а ми му дугујемо новац. Прва претпоставка је једноставно [погрешна](#), а друга је нечувена.

„Крађа“

Браниоци система ауторских права често користе речи као што су „украдено“ и „крађа“ да опишу кршење ауторских права. Они истовремено захтевају од нас да сматрамо правни систем влашћу над етиком: ако је умножавање забрањено, онда је вероватно погрешно.

Значајно је напоменути да правни систем (бар у САД) одбацује идеју да је кршење ауторских права „крађа“. Браниоци система ауторских права апелују на власт, и погрешно тумаче шта она прописује.

To refute them, you can point to this [real case](#) which shows what can properly be described as “copyright theft.”

Сама идеја да закони одређују шта је исправно а шта погрешно је промашај. Закони су, у најбољем случају, покушај да се достигне правда; рећи да закони дефинишу правду или етичко понашање представља обртање ствари наглавце.

„ЛАМП систем“

„ЛАМП“ је скраћеница која значи „Линукс, Апаш, Мајескуел (енг. *MySQL*) и Пехапе“, што је честа комбинација софтвера на веб серверима, осим што се овде „Линукс“ односи на цео систем ГНУ са Линуксом. Дакле, уместо „ЛАМП“, требало би говорити „ГЛАМП“: „ГНУ, Линукс, Апаш, Мајескуел и Пехапе“.

„Линукс систем“

Линукс је назив језгра које развија Линус Торвалдс од 1991. Оперативни систем у којем се користи Линукс је у основи ГНУ са доданим Линуксом. Називати цео систем „Линуксом“ је и непоштено и збуњујуће. Молимо вас да називате цео систем [ГНУ-ом са Линуксом](#), како бисте одали признање Пројекту ГНУ и уједно одвојили цео систем од језгра.

„МП3 плејер“

Касних деведесетих је постало изводљиво правити преносиве дигиталне звучне уређаје за репродукцију музике – плејере. Већина тих уређаја подржава патентирани кодек МП3. Неки од њих подржавају звучне кодеке Ог Ворбис (енг. *Ogg Vorbis*) и Флак (енг. *FLAC*), који су ослобођени патената, и могу и да уопште не подржавају датотеке кодиране МП3-ом, баш да би избегли патенте. Називати такве плејере „МП3 плејерима“ није само збуњујуће, већ ставља МП3 у незаслужено привилеговани положај, који подстиче људе да наставе да користе тај рањиви формат. Ми предлагемо израз „дигитални звучни плејер“ или просто „звучни плејер“, у складу са контекстом.

„Отворено“

Молимо вас да избегавате речи „отворено“ или „отворени изворни код“ као замену за „слободни софтвер“. Оне се односе на [другачији став](#) заснован на другачијим вредностима. Слободни софтвер представља политички покрет, а отворени изворни код представља модел изградње. Ако говорите о ставовима отвореног изворног кода, исправно је да користите тај назив, али вас молимо да не поистовећујете нас или наше дело са његовим слоганом — то наводи људе да мисле како их ми подржавамо.

When referring to the open source views, it's correct to use that name, but please do not use that term when talking about us, our software, or our views—that leads people to suppose our views are similar to theirs.

„Пауер поинт (енгл. *PowerPoint*)“

Молимо вас да избегавате употребу израза „Пауер поинт“ да бисте означили било какву врсту презентација^[8]. Пауер поинт је назив само једног одређеног власничког програма за израду презентација, а постоје бројне слободне алтернативе, као што је класа *beamer* која је доступна уз сваку дистрибуцију (Ла)TeX-а или ЛибреОфис.оргов Импрес.

„Пиратерија“

Издавачи често називају умножавање које не одобравају „пиратеријом“. На тај начин они имплицитно поручују да је незаконито умножавање етички једнако нападима на бродове на отвореном мору и отимању и убијању људи на њима. На основу такве пропаганде, они су широм света издејствовали законе који забрањују умножавање у већини случајева (понекад и у свим). (Они и даље врше притисак да те забране учине потпунијим.)

Уколико ви не сматрате да је умножавање које не одобрава издавач исто што и отимање и убијање, можда би требало да избегавате реч „пиратерија“ како бисте га описали. Уместо тог израза, можете користити неутралне изразе као што су „неовлашћено умножавање“ (или „забрањено умножавање“ у сутиацијама када је оно нелегално). Неки од нас чак више воле да употребљавају позитивне изразе, као што је „дељење информације са ближњим“.

„Писи (енг. *PC*)“

У реду је користити скраћеницу „Писи“^[4] да означите одређену врсту рачунарског хардвера, али вас молимо да не користите тај појам уз претпоставку да тај рачунар извршава Микрософтов Виндовс. Ако инсталирате ГНУ са Линуксом на истом рачунару, то је и даље Писи.

За рачунаре који користе Виндовс је предложен израз „WC“ (енг. *Windows Computer*).

„Потрошач“

Израз „потрошач“ носи са собом гомилу непожељних претпоставки када се употребљава да означи кориснике рачунара. Пуштањем се дигитални снимак, као ни програм покретањем, не троши. Изрази „произвођач“ и „потрошач“ потичу из економске теорије, и намећу њене

погрешне претпоставке и уску визуру економске теорије. То тежи ка извртању вашег начина мишљења.

Осим тога, називање корисника софтвера „потрошачима“ им прописује врло ограничену улогу. Они се третирају као стока која незаинтересовано пасе све што јој други обезбеде.

Плитка економска визија корисника као „потрошача“ води ка идеји да су објављена дела „садржај“. Овај начин размишљања води до травестија као што је УКТШПОДТ „Уредба о корисницима телевизије широког пропусног опсега и дигиталне телевизије“ (енгл. *CBDTPA — Consumer Broadband and Digital Television Promotion Act*) које би захтевале постојање средстава за ограничење умножавања у сваком дигиталном уређају. Ако корисници само „користе“, зашто би онда покретачи те уредбе били забринуте?

Како би се описали људи који нису ограничени на пасивно коришћење дела, предлагемо да се користе изрази као што су „појединци“ и „грађани“.

„Продавац“

Молимо вас да не користите израз „продавац“ када говорите о било коме ко изграђује или саставља неки софтвер. Многи програми су изграђени са намером да се њихови примерци продају, и њихови градитељи су зато заиста продавци. Такви су и неки пакети слободног софтвера. Међутим, многе програме граде добровољци или организације, који не намеравају да продају примерке. Такви градитељи нису продавци. Зато су само неки од састављача дистрибуција ГНУ-а са Линуксом продавци.

„Продаја софтвера“

Израз „продаја софтвера“ је двосмислен. Строго говорећи, размена примерка слободног програма у замену за своту новца јесте „продаја“, али људи обично повезују израз „продавати“ са власничким ограничењима над каснијом употребом софтвера. Морате бити прецизнији и спречити забуну говорећи или „расподела примерака програма уз надокнаду“ или „наметање власничких ограничења на употребу програма“, у зависности од тога шта хоћете да кажете.

Погледајте чланак [Продаја слободног софтвера](#) за даљу дискусију о овом проблему.

„Рачунарство са поверењем“

[„Рачунарство са поверењем“](#) је пристрасни назив плана поновног дизајнирања рачунара како би градитељи апликација могли да имају поверења да ће ваш рачунар слушати њих уместо вас. Са њихове тачке гледишта, то је „поверење“. Са ваше тачке гледишта, то је „издаја“.

„Рачунарство у облаку (енгл. *cloud computing*)“

Израз „рачунарство у облаку“ је маркетиншка кованица без јасног значења. Она се користи за низ различитих активности чија једина заједничка особина јесте да користе Интернет за још нешто осим преноса датотека. Зато је овај израз извор забуне. Уколико на њему заснивате ваш став, он ће бити нејасан.

Када размишљате о нечијој изјави у којој се користи овај израз, или на њу одговарате, први корак је да разлучите о чему се ради. О каквој врсти активности ова изјава заиста говори, и који је добар и јасан израз за ту активност? Једном када тема постане јасна, разговор може тећи ка корисном закључку.

Интересантно је да је Лари Елисон (*Larry Ellison*), градитељ власничког софтвера, такође [приметио неодређеност израза „рачунарство у облаку“](#). Он је ипак одлучио да користи израз јер, као градитељ власничког софтвера, он није мотивисан идеалима којима смо мотивисани ми.

„РИН — разумно и недискриминирајуће (енгл. *RAND* — *reasonable and nondiscriminatory*)“

Тела за стандарде која објављују стандарде ограничене патентима, који забрањују слободни софтвер, обично воде политику добијања патентних лиценци које захтевају плаћање фиксне цене по примерку програма који је под тим лиценцама. Она често називају такве лиценце изразом „РИН“ (енгл. *RAND*), што значи „разумно и недискриминирајуће“ (енгл. *reasonable and nondiscriminatory*).

Тај израз заташкава врсту патентних лиценци које у суштини нису ни разумне ни недискриминирајуће. Тачно је да те лиценце не дискриминишу ниједну одређену особу, али дискриминишу заједницу слободног софтвера, а то их чини неумереним. Тако је једна половина скраћенице „РИН“ обмана а друга половина предрасуда.

Тела за стандарде би требало да схвате да су те лиценце дискриминирајуће, и да напусте употребу израза „разумно и недискриминирајуће“ или „РИН“. Док то не учине, други писци који не желе да учествују у заташкавању ће исправно поступити ако одбаце овај израз. Прихватање и употреба тог израза само зато што су га фирме које поседују патенте ставиле у широку употребу јесте дозвола да вам те фирме диктирају ставове које заступате.

Уместо овога, ми предлажемо израз „само по истој цени“, или „СПИЦ“^[5]. Тај израз је тачан јер је једини услов код тих лиценци плаћање једнаке цене.

„Садржај“

Ако хоћете да опишете осећање удобности и задовољства, свакако реците да сте „задовољни“^[1], али избегавајте употребу те речи у својству именице да бисте описали писана и друга ауторска дела. Таква употреба те речи повлачи посебан став према тим делима, да су она замењива роба чија је сврха да попуни амбалажу и донесе новац. У ствари, таква употреба се односи према њима са непоштовањем.

Овај израз често користе издавачи који на силу желе да увећају моћ ауторских права, а све у име аутора (или „стваралаца“, како их они називају) дела. Израз „садржај“ открива њихова стварна осећања.

Погледајте [Отворено писмо Кортни Лав \(Courtney Love\) Стиву Кејси \(Steve Case\)](#) (тражите „content provider“ на тој страници. Нажалост, гђа Лав није свесна да и израз „интелектуална својина“ [упућује на погрешан закључак](#).

Све док други користе израз „продавац садржаја“, политички дисиденти могу да се називају „продавцима незадовољства“^[2].

Израз „управљање садржајем“ (енг. „*content management*“) је победник на такмичењу у бесмислености. Ниједна реч нема конкретно значење: „садржај“ значи „нека врста информације“, а „управљати“ значи „радити нешто томе“. Дакле, „систем за управљање садржајем“ је систем који нешто ради некаквој информацији. Скоро сви програми одговарају том опису.

У већини случајева, тим изразом се у ствари мисли на систем за ажурирање страница на веб местима. Ми препоручујемо да се у том случају користи израз „Систем за ревизију веб места“ — CPB (енгл. *Web site revision system* — WRS).

„Слободно доступан (енгл. *freely available*)“

Немојте користити израз „слободно доступан“ (енгл. *freely available*) као синоним за „слободни софтвер“. Та два израза нису еквивалентна. Софтвер је „слободно доступан“ ако свако може лако доћи до свог примерка. „Слободни софтвер“ је дефинисан као питање слободе корисника који већ поседују примерак. То су одговори на два различита питања.

„Софтвер на поклон (енгл. *give away*)“

Варљиво је користити израз „на поклон“ у значењу „расподељивати програм као слободни софтвер“. Тај израз ствара исте проблеме као и „бесплатно“: наводи на то да је у питању цена, а не слобода. Један начин да се избегне забуна је да се говори „објављен у виду слободног софтвера“.

„Творац“

Израз „творац“, примењен на ауторе, имплицитно пореди ауторе са божанствима („Творац“). Овај израз користе издавачи да морално издигну ауторе изнад обичних људи и да оправдају увећану моћ ауторских права коју су издавачи слободни да употребе у име аутора. Ми предлагемо да уместо тога говорите „аутор“. Међутим, често је оно на шта мислите „носилац ауторских права“.

„Тржиште“

Називање корисника слободног софтвера, или корисника софтвера у општем смислу, „тржиштем“ наводи на погрешан закључак.

Ово не значи да у оквиру заједнице слободног софтвера нема места за тржиште. Ако водите фирму која подржава слободни софтвер, онда постоје и клијенти са којима тргујете на тржишту. Све док поштујете њихову слободу, желимо вам успех у вашем пословању.

Али покрет за слободни софтвер је друштвени покрет, а не фирма, и успех коме он тежи није тржишни успех. Ми покушавамо да помогнемо јавности обезбеђивањем слободе, а не

такмичењем у отимању од конкуренције. Изједначавање ове кампање за слободу са пословном кампањом представља негирање важности слободе и оправдавање власничког софтвера.

„Управљање дигиталним правима“

Софтвер за „управљање дигиталним правима“ је у ствари пројектован да наметне ограничења корисницима рачунара. Употреба речи „права“ у овом изразу јесте пропаганда, смишљена да неопрезне наведе на гледиште мањине која та ограничења намеће, док занемарује гледиште већине којој се она намећу.

Добре алтернативе су „управљање дигиталним препрекама“ и „дигиталне лисице“.

„У стилу БСД-а“

Израз „у стилу БСД-а“ доводи до забуне јер [изједначава лиценце које садрже битне разлике](#). На пример, изворна лиценца БСД-а која садржи клаузулу о рекламирању није сагласна са ГНУ-овом општом јавном лиценцом, али ревидирана лиценца БСД-а то јесте.

Како бисмо избегли забуну, најбоље је да именујете [конкретне лиценце](#) и избегавате нејасни израз „у стилу БСД-а“.

„Фотошоп (енгл. *Photoshop*)“

Молимо вас да избегавате употребу израза „фотошоп“ у својству глагола^[7] који означава било какву врсту манипулације фотографијама или уређивање слика у општем смислу. Фотошоп је назив само једног одређеног власничког програма за уређивање слика, а постоје бројне алтернативе, као што је [Гимп](#).

„Фривер“

Молимо вас да не употребљавате израз „фривер“ као синоним за „слободни софтвер“. Израз „фривер“ је често употребљаван осамдесетих за програме који се расподељују само као извршни, без изворног кода. Данас он нема одређено договорено значење.

Уколико говорите неенглески језик, молимо вас да не позајмљујете енглеске речи као што је *free software* или „фривер“ (*freeware*). Боље је да преведете израз *free software* на [ваш језик](#).

Користећи реч из [сопственог језика](#)^[3], показујете да стварно мислите на слободу, а не само да подражавате неку мистериозну замисао страног маркетинга. Позивање на слободу може вама и вашим сународницима испрва деловати чудно или узнемирујуће, али када једном буду видели да оно значи тачно оно што јесте, заиста ће разумети о чему се ради.

„Хакер“

Хакер је свако ко [ужива у разиграњој бистрини](#), не обавезно укључујући и рачунаре. Програмери заједнице слободног софтвера старог -а шездесетих и седамдесетих су се међусобно називали хакерима. Око 1980., новинари који су открили заједницу хакера су погрешно тим називом означили „разбијаче безбедности“.

Молимо вас да не увећавате ову грешку. Људи који разбијају безбедност су „кракери“ (енгл. *crackers*).

Овај есеј је објављен у књизи [Слободни софтвер, слободно друштво: Одабрани есеји Ричарда М. Сталмана](#).

Примедбе преводиоца:

1. Игра речима: на енглеском *content* може да има значење „задовољно“ (придев), „задовољство“ (именица) али и „садржај“ (именица). [CP]
2. Игра речима; на енглеском је *mal+content* „незадовољство“, што укључује спорну реч *content*. [CP]
3. У српском: слободни софтвер. [CP]
4. У енглеском је *PC – Personal Computer*, „лични рачунар“. [CP]
5. Енглески: *uniform fee only* — *UFO*, што је и скраћеница за неидентификовани летећи објект — НЛО. [CP]
6. Овде долази до изражаја несклад између српског назива за систем „ауторских права“ и енглеског назива *copyright*. У српском је веза са аутором нераскидива, па текст губи на смислу. Ипак, то је нажалост израз који се правно користи у српском да означи *copyright*. [CP]
7. Ова примедба се очито односи на енглески језик, јер колико је мени познато у српском није толико одомаћена употреба глагола „фотошоповати“. [CP]
8. Важе сличне напомене као и за *Photoshop*. [CP]